

Центар за нематеријално културно наслеђе при
Етнографском музеју у Београду
Студентски трг 13, 11 000 Београд

ОБРАЗАЦ ЗА ИДЕНТИФИКОВАЊЕ ЕЛЕМЕНАТА НЕМАТЕРИЈАЛНОГ КУЛТУРНОГ НАСЛЕЂА¹

1. Идентификација елемента НКН
1.1. Назив елемента НКН који користи заједница која практикује елемент ПЛЕТЕЊЕ ИВАЊДАНСКИХ ВЕНЧИЋА
1.2. Други називи под којим је елемент препознат Ако постоји термилошка разлика за плетење. Нпр. вијање, уплитање, израда... ако нема нема
Област НКН-а према Конвенцији о очувању НКН-а којој елемент припада: (означити једну или више области) ☐ усмене традиције и изрази, укључујући и језик као носиоца нематеријалног културног наслеђа; ☐ извођачке уметности; ☐ <u>друштвени обичаји, праксе, ритуали и свечани догађаји;</u> ☐ <u>знања и обичаји који се тичу природе и свемира;</u> ☐ традиционални занати и вештине.
1.3. Заједница (заједнице) која практикује елемент Становништво Ваљевске Колубаре и Подгорине Становништво Баната, Срема, западне Србије (Ваљевска Колубара и Подгорина, Јадар, ужички крај, Чачак и околина, Качер), источне Србије (Зајечар, Пожаревац, Мелница), јужне Србија (Пирот)
1.4. Локалитет(и) и географска распрострањеност елемента западна Србија (Осечина, Бранковина, Доње Брезовице, Струганик) српско становништво источна Србија (Мелница), влашко становништво јужна Србија (Пирот), српско становништво
2. Опис и карактеристике елемента НКН

¹ Подаци из Обрасца се прикупљају и обрађују у сврху очувања нематеријалног културног наслеђа као дела културног наслеђа од општег интереса и уносе у Национални регистар нематеријалног културног наслеђа, као јавни регистар. Центар за нематеријално културно наслеђе може их публиковати и користити за потребе очувања елемента.

2.1 Опис елемента (препоручује се не дужи од 350 речи)

(описати елемент као целину, његове сегменте, начин практиковања, друштвену улогу и значај за заједницу данас, стављајући у други план техничке карактеристике елемента и историјат)

Реч је о широко распрострањеном обичају плетења ивањданских венчића, који се и данас упражњава у на ширем простору Србије у сеоској и градској средини. Венчић се плете од ивањске траве уочи великог хришћанског празника Ивањдана (који се обележава 7. јула по новом календару), а на сам празник стављају се на капије, изнад улазних врата, у селима и на привредне зграде, у неким крајевима носе их и на гробље а у граду их стављају на занатлијске објекте. Плетење венчића подразумева: брање ивањске или богородичине траве, брање другог лековитог и баштенског биља, плетење венчића и постављање на објекте. Венчић плете жена или девојка за своје домаћинство, а у граду их купују на пијаци и трговима. Верује се, да штите домаћинство и његове чланове од неповољних утицаја, а лековитост неких биљака које се уплићу у венчић посебно је изражена ако се беру у време Ивањдана. Посебна важност придаје се белом луку који се уплиће у вечић јер се верује у његова магијска и лековита својства. Поред тога важна је и његова интегративна улога, јер се окупљају чланови породице или шире заједнице (чланице локалне заједнице, удружења грашана, туристички субјекти) приликом његове израде.

2.2. Носиоци: учесници директно укључени у практиковање елемента (навести улоге учесника, уз наглашавање специфичних задужења појединаца или група у извођењу елемента, уколико постоје)

Ивањску траву беру жене или девојке и девојчице. Жене са више искуства плету венчић и преносе то знање на млађе чланове заједнице. Жене које продају венчиће на пијацама, све време их и плету.

2.3. Начини преношења елемента на друге чланове заједнице (описати на који начин се врши преношење знања и вештина у оквиру заједнице)

У сеоским срединама се плетење венчића преноси са старијих на млађе. Учи се у оквиру домаћинства, међутим, плетење венчића у оквиру културно-туристичких манифестација, посебан је вид преношења овог елемента.

2.4. Језик (језици) или говор(и) који се користе при извођењу елемента

српски
влашки

2.5. Други нематеријални елементи, уколико постоје, који су повезани са преношењем или извођењем елемента

У неким крајевима, као што је на пример чачански, посећују се лековити извори на Ивањдан, умива се лековитом водом или се носи кући, јер се верује у лековито својство воде.

На Ивањдан се бере лековито биље и уплиће се у ивањдански венчићи. Верује се да су биљке које се беру у ово време посебно лековите. Оне се суше и од њих се кува чај током целе године. Од неких биљака се праве и препарати као што је кантарионово уле или маст од невена.

2.6. Материјални елементи (инструменти, посебна одећа или простор(и), ритуални предмети), уколико постоје, који су повезани са извођењем или преношењем елемента

Од значају су објекти традиционалне архитектуре на које се венчић ставља. То је и данас посебно изражено у сеоској средини, дакле привредни објекти (чардаци, кошеви), бунар, све оно што је битно за привређивање од чега зависи опстанак заједнице. Међутим, целокупна окућница сеоског стана представља границу између спољашњег или јавног дела сеоског атара и унутрашњост дела дворишта који представља унутрашњи и приватни део породице. У том смислу врата дворишта представљају прелаз између једног света у други. И не случајно, управо на капију дворишта ставља се венчић од ивањског биља који је у себи концентрисао магијску моћ свих убраних трава. Днас се овај принцип у урбаним срединама преноси на појам улазних врата стана и наравно капије дворишта.

2.7. Ограничења у приступу елементу

(уколико постоје, навести разлоге ограничења у приступу елементу и начин њихове примене)

За сада нема, али у будућности елемент може бити ограничен све мањом сеоском популацијом, а поготово недостатком младих на које би се знање плетења венчича преносило.

2.8. Да ли постоји неки део елемента који није у складу са постојећим међународним инструментима у домену људских права, захтевима одрживог развоја или захтевима међусобног поштовања заједница, група и појединаца?

Не постоји.

3. Стање елемента и мере очувања

3.1. Стање елемента

(навести у којој мери је елемент данас заступљен у заједници и у којој мери је препознат његов значај за појединце, групе и ширу заједницу)

У истраживаним срединама елемент је веома заступљен и нераскидиво је везан за празник Ивањдан. Широка распрострањеност израде и продаје венчића у градским срединама то потврђује као и постојање туристичких манифестација на којима се промовише његово плетење и употреба. Појединци, припадници локалних заједница, данас, венчић постављају и на своје привредне објекте (занатске радионице, продавнице и доставне-службене аутомобиле) што потврђује значај елемента и у савременом животу.

3.2. Фактори ризика који утичу на очување елемента

(навести факторе, уколико постоје, који угрожавају преношење елемента у заједници, његово практиковање или приступ ресурсима значајним за његово одржање)

Елемент је у сеоској средини има елементе ризика због све мањег броја младих особа на које би се пренело знање плетења венчића.

3.3. Мере очувања елемента

(навести активности које су реализоване у циљу спровођења мера очувања - преношења, едукације, презентације, промоције, истраживања, документовања, ревитализације и других. За сваку меру очувања неопходно је навести време и место, институцију, организацију, групу и, у појединим случајевима појединце, који су их реализовали)

- Пројекат *Ивањдански обичаји ваљевског краја и суседних области западне Србије*, реализовао је Народни музеј Ваљево 2020. руководилац пројекта Гордана Пајић, а у пројекат су били укључени и етнологизациони стручњаци из Народног музеја у Чачку, Музеја „Старо село“ Ситогојн, Музеја језик и писма Тршић, Туристичке организације Мионица, Завода за заштиту споменика културе „Ваљево“. У пројекту су учествовале мештанке села Бранковина (Ваљево), чланице Центра за социјални рад-у сусрет потребама старијих Осечина, сеоско туристичко домаћинство Томашевић из Струганика и породица Пантелић из Доњих Брезовица код Крупња.
- Пројекат *Ивањдански обичаји у Србији* реализовао је Народни музеј Ваљево 2022. руководилац пројекта Гордана Пајић, а у пројекат су били укључени и етнологизациони стручњаци из Народног музеја у Пожаревцу, Народног музеја у Чачку, Народног музеја у Зајечару, Народног музеја у Зрењанину, Музеј Понишавља Пирот, Градски музеј Рума. У пројекту је учествовала и професорка српског језика из Доње Порошанице (Мелница-Петровц на Млави).

- У оквиру редовних програмских активности Музеја „Старо село“ Сирогојно реализују се програми извођења садржаја обичајне праксе, а браће ивањског цвећа и плетење венчила је један од њих

3.4. Планиране мере очувања

(навести конкретне програме и активности усмерене на очување елемента путем едукације, презентације, промоције, истраживања, документовања и др. За сваки планирани програм и активност неопходно је навести разрађени план, као и релевантне субјекте који ће бити одговорни за њихову реализацију)

- Програм Народног музеја Ваљево у комплексу Знаменито место Бранковина (окућница Куће Ненадовића) уз ангажовање носилаца (мештанки), црквене општине и стручњака музеја, на посетиоце преносе жива сећања, демонстрира плетење венчића. Активност се припрема неколико дана раније, а реализује се дан уочи Ивањдана када се према обичају и плету венчићи, а на сам празник мештани се окупљају у цркви, а потом на Бранковинском вису где је молитва. Вечнићи се постављају на објекте у музејском комплексу и наобрашици на Бранковинском вису.

Предлагач елемента ће редовно пратити елемент НКН коришћењем и комбиновањем различитих техника теренског истраживања (опсервација, опсервација са учествовањем, интервју, анкета).

Стручњаци из Народног музеја Ваљево планирају документовање овог обичаја кроз форму аудио-визуелног записа.

Предлагач елемента ће иницирати организовање едукативних програма и програма презентације плетења ивањданских венчића у сарадњи са релевантним институцијама и организацијама (презентација елемента у музејима, промоција публикација на ову тему, сарадња са средствима јавног информисања).

-Музеј „Старо село“ Ситогојно планира да у редовном годишњем програму рада уз ангажовање локалне заједнице и стручњака музеја, на посетиоце преноси живо сећање и израду ивањданских венчића. То подразумева демонстрирање плетења венчића, али и знања и употребу лековитог биља. О лековитим својствима златиборских трава органитују се предавања, а у простору музејских окућница уз помоћ мештанки кувају се чајеви. Стручњци музеја планирају даље документовање

-Активности ТО Мионица у сарадњи са сеоским домаћинстава регистрованим за пружање туристичких услуга у селу Струганик, планирају програм плетења ивањданских венчића за посетиоце њихових домаћинстава. Стручни сарадници ТО Мионица пратиће ове програме и како би наставили њихово документовање кроз форму аудио-визуелног записа.

3.5. На који начин су носиоци и заједнице укључени у планирање и реализацију мера очувања

Ове активности се одвијају спонтано, али и у договору са релевантним субјектима.

У сеоским срединама се жене окупљају у мањим групама да плету венчиће. То је вид њиховог дружења, поштовања обичаја и начин извођења садржаја обичајне. Носиоци елемента: Добрила Пантлић (Доње Брезовице, Крупањ) Миладинка Аврамовић (Бранковина, Ваљево), Станица Живановић (Осечина) Мила Панајотовић (Пирот) и Звездана Станојевић (Доња Порошница- Мелница) су иницирали номинацију обичаја плетења ивбањданских венчића за упис у Национални регистар нематеријалног културног наслеђа Републике Србије, заједно са иницијативом која је потекла из Народног музеја Ваљево.

У одреженим срединама као што су Сирогојно, Струганик, Рготина, овај обичај је постао о део културне и туристичке понуде краја, па су тако носиоци укључеби у активности институција културе или туристичких организација. Заједничким наступом о обичају се говори, он се практикује и преноси, а перманентно се ствара и база података (фото, видео, наративна) која се чува у институцијама културе, штопредставља посебан вид очувања елемента.

Спонтана активност је на градским улицама, трговима и пијацама где бројне жене плету венчиће и онда их продају пролазницима. Ова активност је у свим градским срединама веома заступљена више од две деценије

4. Релевантне институције, групе, заједнице и носиоци елемента НКН

4.1. Релевантне организације које доприносе очувању елемента (навести назив, одговорну особу, адресу и контакт податке) за следеће категорије:

а) Предлагачи елемента (институција, организација и/или удружење из локалне заједнице одговорни за спровођење и праћење мера очувања и управљање елементом)

Народни музеј Ваљево, Трг војводе Мишића 3, 14000 Ваљево, 014-221-041
narodnimuzejvaljevo@gmail.com

б) Институције, организације, удружења и групе из заједнице релевантне за очување елемента

- Црквена општина Бранковина и мештанке
- Туристичка организација Мионица
- Музеј „Старо село“ Сирогојно

в) Друге референтне институције и организације, уколико постоје

4.2. Носиоци: појединци који поседују знања или вештине неопходне за стварање, извођење, практиковање и преношење елемента (име и презиме, место, старост, пол, образовање, професија²)

- Добрила Пантлић, Доње Брезовице, Крупањ, тел.064 329 4406, преносилац знања о елементу
- Миладинка Аврамовић, Бранковина, Ваљево, тел....., преносилац знања о елементу
- Станица Живановић, Осечина, тел....., преносилац знања о елементу
- Мила Панајотовић, Пирот, тел....., преносилац знања о елементу
- Звездана Станојевић, Доња Порошница- Мелница, тел.061 300 96 02, преносилац знања о елементу

4.3. Изјаве сагласности релевантних организација, представника заједница, група или појединаца који су носиоци наслеђа
(навести потписнике писама сагласности за упис елемента у Национални регистар, која чине досије елемента)

- Црквена општина Бранковина
- Месна заједница Доње Брезовице
- Месна заједница Доња Порошница- Мелница
- Туристичка организација Мионица
- Библиотека Осечина

4.4. Ограничења за приступ или коришћење података унетих у Образац
(уколико постоје, навести разлоге и врсту података којима је ограничен приступ или коришћење)

Да

² Приликом навођења појединачних носилаца праксе, неопходно је доставити потписано писмо сагласности за упис и коришћење личних података. Подаци о личности које садржи Образац чувају се и обезбеђује њихова доступност јавности у складу са законом којим се уређује заштита података о личности, уз обавезу поштовања правила о сразмерности обраде у односу на циљеве и сврху обраде података.

X Не

4.5. Датум(и) и место(а) прикупљања података

- 06.7. 2010. Ваљево
- 06.7.2014. Бранковина (Ваљево)
- јул 2015. Шљивовац (Пожаревац)
- 06.7.2020. Бранковина (Ваљево)
- 06.7. 2020. Доње Брезовице (Крупањ)
- 07.7.2020. Осечина
- 07.7.2020. Јаребице (Лозница)
- јул, 2020. Лисо поље (Уб)
- јул, 2020. Бањани (Уб)
- 06.7.2020. Стуганик (Мионица)
- 07.07. 2020. Манастир Стјеник (Чачак)
- 06.7.2022.Уб
- 06. и 07 јул. 2022. Пожаревац
- 06. и 07. јул. 2022. Доња Порошница (Мелница)
- 06.7. 2022. Пирот
- 06. и 07. јул. 2022. Зрењанин
- 06. и 07. 2022. Пума
- 07. 07.2022. Ваљево.
- 07.07.2022. Рготина (Зајечар)

5. Референце које се односе на елемент НКН

5.1. Литература и извори

- Душан Бандић, *Народна религија Срба у 100 појмова*, Београд, 1991. 7-17.
- Александар Ђурђевић, *Рађевина-обичаји, веровањаи народно стваралаштво*, Крупањ, 1988, 97.
- Мила Босић, *Годишњи обичаји Срба у Војводини*, Нови Сад, 1996.
- Миле Недељковић, *Годишњи обичаји Срба*, Београд, 1990.
- Петар Костић, *Годишњи обичаји у титовоужичком, пожешком и косјерићком крају*, ГЕМ 48, Београд, 1984.
- Данка Вишекруна, Цветни и зелени венци у српској култури,
- Снежана Томић Јоковић, *Едукативне радионице у области нематеријалног културног наслеђа*, Нематеријално културно наслеђе бр. 1. Београд, 2011.
- Ана Чугуровић, *Ивањски венац у Јадру*, Зборник Ивањдански обичаји ваљевског краја и суседних области западне Србије, Народни музеј Ваљево, Ваљево, 2020, 26-33.
- Љубица Васиљевић, *Антрополошка анализа елемената традиционалне културе у конципирању ивањданског обреда*, Зборник Ивањдански обичаји ваљевског краја и суседних области западне Србије, Народни музеј Ваљево, Ваљево, 2020, 36-41.
- Ивана Ђурић, *Чување традиционалне културе кроз туристичке сасржаје*, Зборник Ивањдански обичаји ваљевског краја и суседних области западне Србије, Народни музеј Ваљево, Ваљево, 2020. 43-49.

-Снежана Шапоњић Ашанин, *Ивањдански уранак у манастиру стјеник код Чачка*, Зборник Ивањдански обичаји ваљевског краја и суседних области западне Србије, Народни музеј Ваљево, Ваљево, 2020. 51-58.

-Гордана Пајић, *Ивањдаски обичаји*, Зборник Ивањдански обичаји ваљевског краја и суседних области западне Србије, Народни музеј Ваљево, Ваљево, 2020. 5-13.

-Даница Ђокић, *Ивањданска обредна пракса у Браничевском региону*, Зборник Ивањдански обичаји у Србији, Народни музеј Ваљево, Ваљево, 2022. 11-17.

- Звездана Станојевић, *Ивањдан- Смзијана/Sânziâna*, Зборник Ивањдански обичаји у Србији, Народни музеј Ваљево, Ваљево, 2022. 21-28.

- Александар Репецић, *Ивањдан у Понишављу*, Зборник Ивањдански обичаји у Србији, Народни музеј Ваљево, Ваљево, 2022. 31-36.

Ксенија Михаић, *Ивањдански обичаји у Зрењанину и околини*, Зборник Ивањдански обичаји у Србији, Народни музеј Ваљево, Ваљево, 2022. 39-50.

Јелена арсеновић, *Ивањдан у Срему*, Зборник Ивањдански обичаји у Србији, Народни музеј Ваљево, Ваљево, 2022. 65-70.

Сузана Антић, *Ивањдански сабор у Рготини- етнографска манифестација као пример добре праксе у очувању културног наслеђа источне Србије*, Зборник Ивањдански обичаји у Србији, Народни музеј Ваљево, Ваљево, 2022. 85-92.

5.2. Аудио-визуелни материјали о елементу

(навести назив материјала, где је похрањен - архив, установе културе, научно-истраживачке институције, медији, приватно власништво, као и да ли је доступан носиоцима елемента, стручњацима, широј јавности)

- Фото и видео материјал, теренска грађа: Народни музј Ваљево, Стручни архив, фасцикла 1097/2020; Народни музеј Пожаревац, Народни музеј Зрењанин, Музеј Понишавља Пирот, Народни музеј Чачак, Музеј „Старо ело“ Сирогојно, Музеј језика и писма Тршић,
- Филм *Ивањско цвеће*: Народни музј Ваљево и линк <https://www.youtube.com/watch?v=Vizp3qVJux8>
- Филм *Ивањдан у Понишављу*, Александар Пепецић, Пирот и Зборник Ивањдански обичаји у Србији, Народни музеј Ваљево, Ваљево, 2022. 35.

- Филм *Sanzijana*, Звездана Станојевић, Доња Порошница (Мелница) и Зборник Ивањдански обичаји у Србији, Народни музеј Ваљево, Ваљево, 2022. 27.

5.3. Документарни материјал и предмети у архивама, музејима и приватним збиркама, уколико су релевантни за практиковање елемента данас

6. Прикупљање података о елементу

6.1. Особа(е) из заједнице задужена(е) за податке о елементу (име и презиме, контакт подаци, статус у заједници)

- Добрила Пантлић, Доње Брезовице, Крупањ, тел....., преносилац знања о елементу
- Миладинка Аврамовић, Бранковина, Ваљево, тел....., преносилац знања о елементу
- Станица Живановић, Осечина, тел....., преносилац знања о елементу
- Славна Јевремов, Зрењанин, тел....., преносилац знања о елементу
- Мила Панајотовић, Пирот, тел....., преносилац знања о елементу

6.2. Особа(е) која је/су прикупила(е) податке о елементу и начинила(е) унос у Образац (име и презиме, контакт подаци, афилијација)

- Гордана Пајић, Народни музеј Ваљево, 063 84 64 277

6.3. Документација која чини досије елемента обавезно садржи:

- Писма сагласности (тачке 4.2. и 4.3) у електронском и штампаном облику
- Фотодокументацију (10 – 15 фотографија, пожељно не старијих од пет година, уз сагласност за њихово коришћење)
- Аудио-визуелну документацију (приказ елемента у стању у којем се

практикује данас)

Документација може да садржи и:

- Мишљење о значају уписа који дају институције, организације, појединци релевантни за његово истраживање и очување
- Прилоге (детаљан опис, стручни елаборат и сл)

6.4. Датум уноса података у Образац
27.01. 2023.

Потпис: Гордана Пајић